

Marcin Urbański

Dylematy polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej wobec Litwy, Łotwy i Estonii w latach 2010-2015

Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii
Obrony Narodowej nr 3(15), 110-126

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

AUTOR

mgr Marcin Urbański
m.urbanski@aon.edu.pl

DYLEMATY POLITYKI ZAGRANICZNEJ FEDERACJI ROSYJSKIEJ WOBEC LITWY, ŁOTWY I ESTONII W LATACH 2010-2015

Obszar wokół Morza Bałtyckiego jest ważnym regionem w kształtowaniu stosunków międzynarodowych, a zatem również bezpieczeństwa europejskiego. Jego strategiczne położenie zarówno dla Federacji Rosyjskiej, jak i Unii Europejskiej sprawiło, że stał się atrakcyjny pod względem gospodarczym i politycznym. Krzyżowanie się w nim szlaków ze wschodu na zachód oraz z północy na południe daje szerokie możliwości handlu i współpracy państw tego obszaru¹. Przedstawiając państwa, za Anną Moraczewską, w celu określenia obszaru bałtyckiego autor przyjmuje, że są to Litwa, Łotwa, Estonia, Dania, Szwecja, Finlandia, Rosja, Polska i Niemcy².

Analizie zostaną poddane państwa leżące na wschodzie regionu – Litwa, Łotwa i Estonia, a także Federacja Rosyjska, która również, a może przede wszystkim, liczy się w rozgrywce o znajdujące się tu bogactwa naturalne: złoża ropy naftowej, gazu i metali.

Autor, wyróżniając trzy spośród dziewięciu państw, zwrócił szczególną uwagę na ich położenie w bezpośrednim sąsiedztwie Federacji Rosyjskiej, trudną historię, wspólne zależności, powiązania polityczno-gospodarczo-kulturowe i wiele innych, które znajdują swoje odzwierciedlenie w dalszej części artykułu.

Cezura czasowa przypadająca na lata 2010-2015 jest fazą nagłych zwrotów w polityce zagranicznej Rosji. Ostatnie pięć lat potwierdziło, że jest ona dynamiczna, konkretna, czasami nieobliczalna lub wręcz stanowcza i bezwzględna. Okres ten przypieczętował również fakt indywidualnego podejścia Moskwy do wspomnianych powyżej państw. W tym czasie środowisko międzynarodowe zostało utwierdzone w przekonaniu, że Federacja Rosyjska swoją politykę realizuje w charakterze bilateralnym, używając różnych środków i metod. Oficjalnie jednak w koncepcjach polityki zagranicznej Rosja traktuje Litwę, Łotwę i Estonię całościowo jako kraje nadbałtyckie. Poza tym ostatnia koncepcja, przyjęta w lutym 2013 roku, w ogóle

¹ I. Śmigierska-Belczak, *Instytucjonalizacja stosunków międzynarodowych w regionie Morza Bałtyckiego*, Wyd. MADO, Toruń, 2014, s. 68.

² A. Moraczewska, *Region Morza Bałtyckiego*, [w:] I. Topolski, H. Dumala, A. Dumala (red.), *Regiony w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 2009, s. 57.

o nich nie wspomina. Literatura także przedstawia zazwyczaj rosyjską politykę w kontekście całej trójki, a nie wobec poszczególnych państw. Specyfika opisywanego obszaru jest o tyle ciekawa, że państwa znajdujące się w nim należą do szeregu organizacji międzynarodowych bądź subregionalnych. Kreml, prowadząc politykę, musi brać pod uwagę ich przynależność do NATO i Unii Europejskiej, choć z drugiej strony może wywierać na nie wpływ poprzez Radę Państw Morza Bałtyckiego. We współczesnej polityce Rada staje się narzędziem wykorzystywanym przez Rosję do ochrony praw ludności rosyjskojęzycznej³. Dodatkowo, ponieważ jest organizacją o charakterze międzynarodowym, może posłużyć Moskwie do podniesienia wagi problemu nieprzestrzegania praw mniejszości rosyjskiej głównie w Estonii i na Łotwie⁴.

W związku z powyższym cel opracowania dotyczył będzie problemów, z jakimi spotyka się Federacja Rosyjska w obszarze nadbałtyckim, jakimi sposobami je rozwiązuje i jakich używa do tego środków. Autor podejmie próbę udowodnienia postawionej tezy, która wskazuje na **dylematy w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej wobec Litwy, Łotwy i Estonii**. Ponadto, aby dokładniej przybliżyć badany obszar, autor rozwinie problem badawczy formułując trzy pytania szczegółowe.

1. Dlaczego obszar basenu Morza Bałtyckiego jest tak istotny w rosyjskiej polityce zagranicznej?
2. Jak Federacja Rosyjska wpływa na Litwę, Łotwę i Estonię i jakich używa w tym celu środków?
3. Jakie są dylematy w polityce zagranicznej i jakie rekomendacje dla Federacji Rosyjskiej wobec Litwy, Łotwy i Estonii?

Ze względu na przedmiot rozważań zawarty w powyższych pytaniach artykuł został podzielony na trzy części. W każdej z nich zawarta będzie syntetyczna odpowiedź na określone pytanie.

Dlaczego obszar basenu Morza Bałtyckiego jest tak istotny w rosyjskiej polityce zagranicznej?

Rozpad Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich dał podstawy do utworzenia się suwerennych państw. Proces ten najwyraźniej uwidocznił się w państwach nadbałtyckich, Litwie, Łotwie i Estonii. Doprowadził także do znaczącej zmiany mapy politycznej świata w bezpośrednim położeniu Morza Bałtyckiego⁵. W związku z powyższym nastąpiło ograniczenie dostępu nowo powstałej – Federacji Rosyjskiej do Bałtyku. Państwu rosyj-

³ H. Bukowiecka, *Polityka Federacji Rosyjskiej w regionie Morza Bałtyckiego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, 2012, s. 211.

⁴ Tamże, s. 212.

⁵ I. Śmigierska-Belczak, *Instytucjonalizacja...*, s. 145.

skiemu jako jedyna droga do morza w tej części Europy pozostał Obwód Kaliningradzki oraz St. Petersburg.

Nieodłącznym elementem mocarstwowości państwa według Siergieja Gorszkowa, rosyjskiego admirała i stratega morskiego, jest jego potęga morska. W swoich założeniach stwierdzał, że państwo nie musi posiadać ogromnej floty wojennej, lecz właściwie skonstruowany potencjał morski. Wyrażał go poprzez (...) *możliwości właściwej konsumpcji przez państwo faktu obecności na morzu oraz wykorzystania akwenów morskich do realizacji własnych celów polityczno-gospodarczych*⁶. Założenia polityki Federacji Rosyjskiej wobec akwenów morskich zostały wymienione w przyjętej 27 czerwca 2001 roku *Doktrynie Morskiej Federacji Rosyjskiej do 2020 roku*. Jest ona kompleksowym wyrażeniem działalności morskiej Rosji, mającej na celu przede wszystkim zagwarantowanie bezpieczeństwa i realizacji interesów morskich. W doktrynie wymieniono cele działalności morskiej realizowane na poszczególnych akwenach. Jeśli chodzi o Morze Bałtyckie, było to:

- zapewnienie swobody stosowania żeglugi na akwenie;
- rozwój infrastruktury portowej i systemów kontroli ruchu;
- kreowanie procesów kooperacji gospodarczej;
- rozwiązywanie problemów z wytyczeniem granic szelfu kontynentalnego zgodnie z rosyjskimi interesami (szelf pomiędzy Rosją a Łotwą, w którym odkryto złoża ropy naftowej);
- zapewnienie bezpieczeństwa ekonomicznego i militarnego Obwodu Kaliningradzkiego i jego pełne wykorzystanie w rosyjskiej polityce transportowej⁷.

Polityka zagraniczna Federacji Rosyjskiej w zlewisku Morza Bałtyckiego nie jest nastawiona na militarną konfrontację z państwami, które także mają prawo dostępu do akwenu. Jest raczej ukierunkowana na polityczno-gospodarczą współpracę. Zasadniczy problem tego obszaru to samodzielne położenie Obwodu Kaliningradzkiego. Jest on wedle międzynarodowego prawa, enklawą⁸ Federacji Rosyjskiej. Ta z kolei posługuje się nim do realizacji swojej polityki w wymiarze głównie regionalnym z Unią Europejską i Sojuszem Północnoatlantyckim. Ponadto Obwód dzięki swojemu położeniu charakteryzuje się specyficzną cechą strategiczną, a mianowicie w okresie zimy nie zamarza w porównaniu do portów leżących w rejonie Zatoki Fińskiej, co umożliwia Rosji całoroczne korzystanie ze szlaków

⁶ S. Gorszkow, *Potęga morska współczesnego państwa*, [w:] P. Mickiewicz (red.), *Morze Bałtyckie w rosyjskiej polityce zagranicznej i strategii morskiej*, Rocznik Integracji Europejskiej, nr 7, Wrocław, 2013, s. 148.

⁷ *Морская доктрина Российской Федерации на период до 2020 года*, утверждаю Президент Российской Федерации В.Путин, 27 июля 2001 г. Пр-1387, s. 10-13, <http://www.scrf.gov.ru/documents/34.html> [dostęp: 09.05.2015].

⁸ Enklawa – terytorium otoczone ze wszystkich stron terytorium lądowym innego państwa.

morskich wychodzących na północ Europy. Jest on też istotnym obszarem działań Federacji Rosyjskiej. Jednak jego położenie zmusza wręcz Rosję do kooperacji z państwami nadbałtyckimi, szczególnie współcześnie, gdzie ze swoim zmilitaryzowaniem stanowi przeciwwagę dla Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Morze Bałtyckie jest dla Rosji nie tylko miejscem strategicznych interesów gospodarczych, inwestycji czy transportu, to również teren jej politycznej rozgrywki, którą prowadzi z państwami regionu bałtyckiego. Współcześnie największym partnerem w tej grze jest Republika Federalna Niemiec. Dzieje się tak głównie dlatego, że Moskwa uważa Berlin za swojego sojusznika, zaś teren Niemiec jako potencjalne źródło swoich inwestycji. Zdaniem autora, największe znaczenie w stosunkach bilateralnych z RFN posiadają surowce energetyczne, a raczej ich transport w obrębie Bałtyku rurociągiem North Stream⁹ (rys. 1).

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Gazociąg_C4%85g_P%C3%B3%C5%82nocny [dostęp: 09.05.2015].

Rys. 1. Trasa Gazociągu Północnego

W rosyjskiej polityce z Niemcami można dostrzec pewien założony scenariusz. Dokładnie opisuje go Przemysław Żurawski vel Grajewski, uważa on, że (...) *cechą polityki rosyjskiej wobec RFN jest dążenie do omawiania stosunków UE-Rosja w ramach relacji dwustronnych na linii*

⁹ Gazociąg do transportu gazu ziemnego z Vyborg w Rosji do Greifswald w Niemczech. Gazociąg poprowadzony po dnie Morza Bałtyckiego omija naturalne kraje tranzytowe – Polskę i republiki bałtyckie. Jego długość wynosi 1222 km, co czyni go najdłuższym gazociągiem morskim na świecie.

*Moskwa-Berlin, co pozwala na marginalizację instytucji wspólnotowych i odpowiada rosyjskiej wizji polityki międzynarodowej jako koncertu mocarstw*¹⁰. Przykładem powyższego stwierdzenia jest chociażby wspomniany wcześniej Gazociąg Północny, który powstał, omijając naturalne kraje tranzytowe – Polskę i republiki nadbałtyckie, mimo ich sprzeciwu na forum Unii Europejskiej. Zdaniem autora sytuacja ta poważnie narusza bezpieczeństwo i niezależność energetyczną Polski i daje Rosji jeszcze większą przewagę wobec państw nadbałtyckich w aspekcie uzależnienia ich od dostaw rosyjskiego gazu.

Kolejnym czynnikiem, stanowiącym o znaczeniu Morza Bałtyckiego dla Federacji Rosyjskiej, jest swoboda żeglugi w kierunku oceanicznym, a także możliwość realizacji celów w obrębie Arktyki. Jeśli chodzi o pierwszy czynnik, jest on na tyle zrozumiały, że pozwala Rosji poprzez Morze Bałtyckie prowadzić wymianę handlową z krajami Unii Europejskiej oraz Stanami Zjednoczonymi i Brazylią. Drugi natomiast stanowi otwartą drogę do wywierania wpływu na państwa, które zainteresowane są obszarem arktycznym, a należą do nich: Kanada, USA, Dania i Norwegia. Rosja w tym względzie zdeterminowana jest w swoich działaniach. Dzięki ekspedycji statku badawczego wykazała, że Grzbiet Łomonosowa, pasmo górskie znajdujące się pod biegunem północnym, stanowi kontynuację jej szelfu kontynentalnego. Jak stwierdził Siergiej Donskoj, rosyjski minister bogactw naturalnych i ekologii, po tym wydarzeniu Rosja w 2015 roku złoży wniosek do Komisji ONZ ds. Granic Szelfu Kontynentalnego o rozszerzenie swych granic w Arktyce. Konsekwencją pozytywnej decyzji Komisji stałoby się przyznanie Rosji prawa do eksploatacji obszaru zajmującego prawie 1,2 mln kilometrów kwadratowych, skupiającego około 30% światowych zasobów gazu i 15% ropy naftowej. W perspektywie najbliższej przyszłości obszar Arktyki, zdaniem autora, może stać się jednym z kolejnych punktów zapalnych na mapie świata i nawet międzynarodowy zakaz, traktujący o tym, że żadne państwo nie ma prawa do zwierzchnictwa nad biegunem północnym i otaczającymi go wodami Oceanu Arktycznego¹¹, nie pomoże w zapobiegnięciu wybuchowi konfrontacji zbrojnej. Jeśli chodzi o państwa nadbałtyckie, według autora, również mogą one odegrać szczególną rolę w teoretycznej konfrontacji o biegun północny. Otóż, jeszcze przed rozpadem ZSRR największe porty radzieckie znajdowały się w litewskiej Kłajpedzie, łotewskiej Windawie i Rydze oraz estońskim Tallinie. Federacja Rosyjska przez długi okres po rozwiązaniu Układu Warszawskiego nie mogła pogodzić się ze stratą strategicznych miejsc. Być może w konflikcie o Ark-

¹⁰ P. Żurawski vel Grajewski, *Strategia Federacji Rosyjskiej wobec państw Morza Bałtyckiego*, Analizy Natolińskie, nr 4(52)/2011, s. 11.

¹¹ Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego – *Unia Europejska a region arktyczny*, Bruksela, 20.11.2008 r., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:52008DC0763> [dostęp: 10.05.2015].

tykę będzie chciała odzyskać to co utraciła razem z rozpadem Związku Radzieckiego. W konkluzji dotyczącej obszaru arktycznego i ściśle związanej z nim sytuacji państw nadbałtyckich – zdaniem autora skuteczne rozwiązanie problemów Arktyki bez udziału Rosji jest obecnie niemożliwe. Ponadto zasoby surowców, które stanowią o randze wskazanego regionu, powinny być dostępne dla wszystkich, a zadaniem podmiotów międzynarodowych stanowiących prawo jest niedopuszczenie do użycia w nim środków militarnych.

Ostatnim uwarunkowaniem wskazanym na potrzeby artykułu, które przemawia za obecnością obszaru nadbałtyckiego w rosyjskiej polityce zagranicznej, jest sprawa mniejszości rosyjskiej na Litwie, Łotwie i w Estonii. Stanowi ona nieodłączny element w polityce z tymi państwami. Praktycznie w każdym strategicznym dokumencie rosyjskim podkreśla się jej znaczenie dla interesów Rosji. Według Joanny Dziuby z Portalu Spraw Zagranicznych, *z punktu widzenia Kremla obecność mniejszości rosyjskiej w poszczególnych krajach tzw. „bliskiej zagranicy” przede wszystkim zwiększała szansę na utrzymanie wpływów w tych państwach*¹². Nie sposób się z tym stwierdzeniem nie zgodzić. Federacja Rosyjska wypracowała już schemat działań, jaki stosuje wobec państw nadbałtyckich. Zazwyczaj jest to m.in. wspieranie instytucji promujących kulturę i język rosyjski oraz przeciwdziałanie dyskryminacji. Na ogół polityka ta znajduje swoje odzwierciedlenie w państwach, gdzie mniejszość rosyjska stanowi prawie 30% populacji (Łotwa i Estonia). Państwa te zazwyczaj ustępują pod wpływem nacisków wielkiego sąsiada. Za przykład można podać zdecydowany sprzeciw Moskwy wobec przeniesienia pomnika radzieckich żołnierzy w Estonii. Konsekwencją tego działania w wykonaniu Rosji, było zawieszenie połączeń kolejowych i atak cybernetyczny na administrację rządową państwa¹³.

Jak Federacja Rosyjska wpływa na Litwę, Łotwę i Estonię i jakich używa w tym celu środków?

Obszar nadbałtycki jest dla Rosji strefą wpływów przede wszystkim w wymiarze geopolitycznym. Składa się na to bezpośrednio sąsiedztwo Litwy, Łotwy i Estonii, a ponadto strategiczne położenie Obwodu Kalinińskiego. Dzięki tym dwóm zależnościom Federacja Rosyjska dysponuje

¹² J. Dziuba, *Gra mniejszością rosyjską*, <http://www.psz.pl/117-polityka/joanna-dziuba-gra-mniejszoscia-rosyjska> [dostęp: 10.05.2015].

¹³ S. Przymies, *Wpływ państw członkowskich z Europy Środkowej na kształt stosunków Unii z Rosją*, [w:] S. Bieleń, K. Chudoliej (red.), *Stosunki Rosji z Unią Europejską*, Wydawnictwa UW, Warszawa, 2009, s. 285.

szerszym wachlarzem środków wywierania nacisku na państwa tzw. *Pri-baltiki*¹⁴ niż na pozostałe kraje akwenu Morza Bałtyckiego¹⁵.

Rosja, aby realizować cele polityki zagranicznej, posługuje się szeregiem środków, które współcześnie stanowią o sile jej nacisku na państwa nadbałtyckie. Typologia, którą autor zastosował w pracy, wymienia środki polityczne, gospodarcze, wojskowe i kulturalno-ideologiczne¹⁶.

Pierwszą grupę tworzą **środki polityczne**. Od zawsze stanowiły rdzeń polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej w obszarze nadbałtyckim. Według autora jedną z najważniejszych przesłanek do ich stosowania poprzez metody nacisku i gróźb jest wciąż aktualne niepogodzenie się z przyłączeniem do NATO trzech państw znajdujących się wcześniej w granicach Układu Warszawskiego. Obserwując wydarzenia na wschodzie Ukrainy, gdzie Moskwa odzyskuje swoje dawne strefy wpływów, decyzję o wejściu do struktur natowskich można, z perspektywy czasu, uznać za najrozsądniejszą na przestrzeni ostatniej dekady. Litwa, Łotwa i Estonia zostały objęte parasolem ochronnym Sojuszu, a przede wszystkim, choć może czysto teoretycznie, czuwa nad nimi artykuł piąty Traktatu Waszyngtońskiego¹⁷. Współcześnie Rosja upatruje szansy w mniejszościach rosyjskich, zamieszkujących wymienione państwa. Jej punkt widzenia, to możliwość wywierania wpływu w swojej „bliskiej zagranicy”. Nie jest to może tak mocny argument, jaki miał miejsce w czasach układu dwublokowego, ale zawsze pretekst do interwencji w razie naruszania praw ludności rosyjskiej. Wszelkie formy jej dyskryminacji Rosja uważa za osłabienie swojej pozycji w regionie. Tym samym dąży do wyrównania praw mniejszości z większością ludności zamieszkującej państwa nadbałtyckie. Scenariusz działania w każdym z nich jest podobny. Mianowicie stanowcza reakcja na wszelkie przejawy zmniejszania przestrzeni życiowej mniejszości rosyjskiej. W kontekście posługiwania się środkami politycznymi, autor uznaje także coraz większą rolę Obwodu Kaliningradzkiego. Jest on czynnikiem zarówno rozwoju wewnętrznych procesów politycznych, a w tym: stosunków federalnych, zachowania integralności terytorialnej oraz suwerenności Rosji, jak

¹⁴ Estonia, Łotwa i Litwa na wschodnim wybrzeżu Morza Bałtyckiego.

¹⁵ H. Bukowiecka, *Polityka...*, s. 201.

¹⁶ J. Zając, *Środki i metody polityki zagranicznej państwa*, [w:] R. Zięba (red.), *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2004, s. 79-97.

¹⁷ Treść art. V Traktatu Północnoatlantyckiego, Waszyngton, 4 kwietnia 1949 r.: *Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub kilka z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uważana za napaść przeciwko nim wszystkim; wskutek tego zgadzają się one na to, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, każda z nich, w wykonaniu prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego przez Artykuł 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom tak napadniętym, podejmując natychmiast indywidualnie i w porozumieniu z innymi Stronami taką akcję, jaką uzna za konieczną, nie wyłączając użycia siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego.*

i jej stosunków z obcymi państwami i organizacjami międzynarodowymi¹⁸. Obwód Kaliningradzki w rosyjskiej polityce nie posiada jednak konkretnego umocowania. Wskazane powyżej czynniki nie tworzą spójności. Ich zastosowanie sprowadza się przeważnie do sytuacji *ad hoc* w kształtowaniu polityki zagranicznej przez Moskwę. W swoich rozważaniach potwierdza to także Andrzej Paradowski, który stwierdza, (...) że nadal brak jest ze strony rosyjskiej precyzyjnej strategii jego (Obwodu) rozwoju. Są pewne oznaki, plany, programy, do których się wraca, ale tak naprawdę brak konkretnych działań¹⁹. Zdaniem autora, enklawa rosyjska w obszarze nadbałtyckim nadal będzie kluczowym środkiem wywierania wpływu na Unię Europejską, a ponadto jeśli Rosja zaprowadzi w nim zmiany idące w kierunku „europejskim”, stanowić będzie czynnik stabilizujący dla regionu. Kolejnym środkiem, który wykorzystuje Rosja w swojej nadbałtyckiej polityce, jest oddziaływanie na obszar poprzez instytucje regionalne. Pierwszą z nich i według autora najważniejszą jest Rada Państw Morza Bałtyckiego. Halina Bukowiecka wskazuje dwie funkcje, jakie odgrywa ona w polityce rosyjskiej: po pierwsze – może być narzędziem wykorzystywanym przez Rosję w stosunku do polityki państw bałtyckich w problematyce praw ludności rosyjskojęzycznej, po drugie – odpowiada za wsparcie płynące ze strony rozwiniętych krajów nordyckich dla przemian gospodarczych w Litwie, Łotwie i Estonii²⁰. Inną inicjatywą, poprzez którą Federacja Rosyjska wpływa na państwa nadbałtyckie, jest Północny Wymiar Unii Europejskiej. Dzięki niemu Rosja traktuje Unię jako forum, na którym może przedstawiać swoje postulaty odnoszące się do poszanowania praw mniejszości rosyjskiej.

W drugiej grupie znajdują się **środki gospodarcze**. Znaczenie ich w regionie nadbałtyckim nie ulega wątpliwości. Według Kingi Dudzińskiej z Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, (...) *gospodarka i energetyka to strategiczne sektory, w których Rosji skutecznie udało się utrzymać wpływy na Litwie, Łotwie i w Estonii, mimo ich integracji europejskiej*²¹. Unijna polityka wobec Rosji, w kontekście konfliktu na Ukrainie musi być rozważna i przemyślana. W przypadku sankcji nałożonych na nią przez UE ograniczy swój import i eksport do państw nadbałtyckich. Oznaczałoby to dla nich poważne straty w gospodarkach. Co więcej, polityka energetyczna

¹⁸ Л. Карабешкин, *Калининградская проблематика в международных отношениях в постбиполярной Европе*, Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии, Москва, 2005, s. 148.

¹⁹ A. Paradowski, *Obwód Kaliningradzki jako element stosunków Unia Europejska-Federacja Rosyjska*, [w:] J. Tymanowski (red.), *Federacja Rosyjska w procesie demokratyzacji*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa, 2011, s. 314.

²⁰ H. Bukowiecka, *Polityka...*, s. 211.

²¹ K. Dudzińska, *Polityka bezpieczeństwa państw bałtyckich a działania Rosji*, Biuletyn PISM, nr 76 (1188), 12.06.2014, s. 2, https://www.pism.pl/files/?id_plik=17610 [dostęp: 11.05.2015].

ogrywa jedną z głównych ról w stosunkach bilateralnych państw akwenu Morza Bałtyckiego z państwem rosyjskim. Moskwa wykorzystuje niemal całkowite uzależnienie Litwy, Łotwy i Estonii od surowców energetycznych. Ponadto na ich terenie znajdują się ważne dla Rosji obiekty infrastruktury eksportowej²². Dzięki członkostwu państw *Pribaltiki* w NATO i UE, Rosja musi stosować bardziej rozważne środki prowadzenia polityki energetycznej. Agresywne metody, podobne do tych, których użyła wobec Ukrainy²³, mogłyby naruszyć jej wiarygodność i zaufanie wśród zachodnich odbiorców surowców energetycznych. Choć nie należy wykluczyć okoliczności wstrzymania dostaw surowców, wywoływanych raczej pojedynczymi przypadkami, tak jak to miało miejsce w 2006 roku na Litwie (wstrzymanie dostaw ropy ropociągiem „Przyjaźń”), czy w 2007, kiedy za pretekst do rezygnacji z części eksportu posłużyła sytuacja przeniesienia pomnika Brązowego Żołnierza w Estonii. Autor sądzi jednak, że Rosja mając na względzie coraz większą dywersyfikację dostaw, nie będzie wywoływała podobnego typu precedensów, które w konsekwencji szkodzą jej gospodarce energetycznej.

Faktem, który odbił się także na relacjach Moskwy z Wilnem, Rygą i Tallinem jest Gazociąg Północny. Choć miał on „ukarać” państwa Europy Środkowej i Wschodniej za ich nieprzyjazną politykę wobec Federacji Rosyjskiej, w opinii autora nie spełnił do końca zakładanej roli. W 2015 roku Gazprom wykorzystuje zaledwie połowę przepustowości dwóch nitek gazociągu. Oprócz tego skomplikowana sytuacja polityczna Federacji Rosyjskiej i spadek cen gazu, nie pozwoliły na jego rozbudowę i stuprocentowe zagospodarowanie. Autor uważa, że mimo nie do końca zrealizowanych celów, do których miał służyć Nord Stream, Unia Europejska, a tym bardziej państwa położone w basenie Morza Bałtyckiego, powinny rozszerzać swoją dywersyfikację dostaw i poszukiwać alternatywnych źródeł surowców, by nie dać się w pełni zmonopolizować Rosji w tych aspektach.

²² K. M. Pronińska, *Bezpieczeństwo energetyczne w stosunkach UE-Rosja. Geopolityka i ekonomia surowców energetycznych*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa, 2012, s. 301.

²³ Rosyjsko-ukraiński konflikt gazowy (nazywany też *wojną gazową*) odnosi się do wielu sporów pomiędzy rosyjskim dostawcą gazu Gazpromem a Ukrainą, szczególnie w zakresie dostaw gazu ziemnego, jego cen i długów. Spory te są zagrożeniem dostaw gazu do wielu krajów europejskich, które są zależne od rosyjskiego gazu ziemnego. Poważny spór rozpoczął się w marcu 2005 na temat ceny tranzytu gazu. Kulminacją sporu były cięcia dostaw gazu na Ukrainę 1 stycznia 2006 r. Sytuacja wróciła do normy 4 stycznia 2006 r., gdy dostawy zostały przywrócone, kiedy podpisano wstępne porozumienie pomiędzy rosyjskimi firmami gazowymi a Ukrainą. Kolejny konflikt miał miejsce w październiku 2007 r., ponownie dotyczył długów Ukrainy i doprowadził do zmniejszenia dostaw gazu w marcu 2008 r. W ostatnich miesiącach 2008 r. stosunki pomiędzy Gazpromem a Ukrainą ponownie stały się napięte ze względu na spór o wielkość zadłużenia Ukrainy. W styczniu 2009 r. spór doprowadził w wielu krajach europejskich do całkowitego odcięcia dostaw gazu z rurociągu Gazpromu przechodzącego przez terytorium Ukrainy.

Trzecią grupę obejmują **środki wojskowe**. W polityce Federacji Rosyjskiej od zawsze stanowiły o jej sile, a więc możliwości wykorzystania do wywierania wpływu na inne podmioty stosunków międzynarodowych. Zimna wojna jest potwierdzeniem powyższej tezy. Wyścig zbrojeń prowadzony przez Związek Radziecki był swoistym przykładem zastosowania siły militarnej w kształtowaniu polityki zagranicznej. Dzisiaj wśród tradycyjnych instrumentów polityki zagranicznej właśnie środki wojskowe znajdują się na jednym z pierwszych miejsc. Ocena siły militarnej jako aparatu przymusu jest ściśle związana z kwestią wyboru formy jej realizacji. Toteż w teorii i w praktyce polityki zagranicznej przyjęto trzy oblicza: użycie siły militarnej, groźba i demonstracja siły²⁴. Federacja Rosyjska swoje siły zbrojne wykorzystuje w następujących przypadkach:

- 1) gdy inne środki niż siła wojskowa są nieskuteczne bądź niewystarczające;
- 2) gdy istnieją inne sposoby, ale rola siły militarnej uznawana jest za lepszą i bardziej wydajną;
- 3) kiedy rząd musi odpowiednio zareagować na zagrożenia militarne ze strony innego państwa;
- 4) kiedy zbieg okoliczności zmusza państwo do użycia siły bez ryzyka kontruuderzenia²⁵.

Przykładem użycia sił zbrojnych w celu ochrony priorytetów polityki zagranicznej była operacja przeprowadzona w Gruzji w sierpniu 2008 roku, a także mająca miejsce na Ukrainie. Rosja w ostatniej doktrynie wojennej z grudnia 2014 roku użycie siły pozostawia jako środek ostateczny. W punkcie dotyczącym zapobiegania konfliktom zbrojnym, na jednym z głównych miejsc stawia neutralizowanie ewentualnych zagrożeń militarnych drogą polityczną i dyplomatyczną²⁶. Odnosząc się jednak do postępowania Federacji Rosyjskiej na obszarze Obwodu Kaliningradzkiego, Rosjanie nie pozostając bierni na działania NATO w ich „bliskiej zagranicy”, współcześnie go zmilitaryzowali. Dostarczają tam nowoczesny sprzęt, co potwierdza założenie, że nie odwołują się od razu w swojej polityce zagranicznej do użycia siły militarnej, ale raczej do zastraszenia i wywołania przez to presji na przeciwniku. Demonstrując siłę w obszarze bezpośrednio graniczącym z państwami nadbałtyckimi, Rosja otwarcie daje sygnał NATO, że jej potencjał militarny będzie wzrastał w miarę coraz większego zaangażowania Sojuszu w jej wyłącznych strefach wpływu. Zdaniem autora, większe znaczenie posiada jednak coraz wyraźniej akcentowane dzia-

²⁴ Р. С. Мухаметов, *Инструменты внешней политики России: сущность и формы реализации*, УДК 327(470+571), 2010, s. 133, <http://cyberleninka.ru/article/n/instrumenty-vneshney-politiki-rossii-suschnost-i-formy-realizatsii.pdf> [dostęp: 11.05.2015].

²⁵ *Национальные интересы во внешней политике России (круглый стол)*, Междунар. жизнь, 1996, No 3.

²⁶ *Военная доктрина Российской Федерации*.

łanie wojny hybrydowej w regionie nadbałtyckim. Sięganie przez Rosję po środki niekonwencjonalne, niestandardowe i zróżnicowane techniki bardziej zagraża integralności Litwy, Łotwy i Estonii, niżeli tradycyjna wojna z użyciem broni konwencjonalnej. Państwo rosyjskie, niczym wytrawny gracz, rozdaje karty poprzez narzucanie swojej woli lub anektowanie terytorium. Były ambasador przy NATO, Kurt Volker, sądzi, że Moskwa poprzez kanał telewizyjny Russia Today realizuje polecenia W. Putina i daje jasny przekaz, mający dużą siłę oddziaływania. Treść tego przekazu sprowadza się do sformułowań, że obrona etnicznych Rosjan nie leży w gestii państw, które oni zamieszkują²⁷ i nie podlega ich prawom, rządowi czy konstytucji, ale podlega Federacji Rosyjskiej²⁸. Dalej dodaje, że powolne naruszanie suwerenności jest częścią strategicznego krajobrazu dobrze znanego Rosji już od pewnego czasu. Jest to walka za pomocą ekonomii, czasami ataków cybernetycznych, pod pozorem działań niezależnych aktywistów²⁹.

W konkluzji, Federacja Rosyjska w swoich działaniach w państwach nadbałtyckich, będzie stosowała przede wszystkim operacje specjalne, z dużym naciskiem na działania wywiadu, wywieranie presji ekonomicznej, energetycznej, czy ataków cybernetycznych. Ponadto dzięki unowocześnianiu armii zdoła w niedalekiej przyszłości realnie zagrozić siłą militarną państwom stanowiącym wschodnią granicę Sojuszu Północnoatlantyckiego.

W ostatniej kategorii znajdują się **środki kulturalno-ideologiczne**. Należą do ważnych czynników w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej, choć nie zawsze odgrywały pierwszorzędą rolę. Jak twierdzi Agata Włodkowska-Bagan, w zewnętrznej aktywności Federacji Rosyjskiej wobec państw „bliskiej zagranicy” w latach dziewięćdziesiątych po wachlarz środków kulturalno-ideologicznych sięgano najrzadziej³⁰. Sytuacja zmieniła się w momencie, kiedy państwa Zachodu coraz bardziej zaczęły angażować się w obszarze, który uchodził za wewnętrzną strefę wpływów Rosji. Wtedy właśnie realne zagrożenie kolorowymi rewolucjami skłoniło Moskwę do większego skupienia się nie tylko na środkach politycznych, wojsko-

²⁷ Obecnie najbardziej jednolitym etnicznie państwem jest Litwa, w której mieszkańcy innych narodowości to niespełna 20%, w tym polskiej (6%) i rosyjskiej (5%). Na Łotwie odsetek mniejszości wynosi ok. 40%, a w Estonii 30% – w obu przypadkach najliczniejszą grupę stanowią mniejszości rosyjskojęzyczne, w których dominują etniczni Rosjanie (odpowiednio 28% i 25%).

²⁸ Rozmowa z byłym ambasadorem przy NATO, Kurtem Volkerem, przeprowadzona dla magazynu „Przegląd NATO”, <http://www.nato.int/docu/review/2014/Russia-Ukraine-Nato-crisis/Russia-Ukraine-crisis-war/PL/index.htm> [dostęp: 11.05.2015].

²⁹ Tamże.

³⁰ A. Włodkowska-Bagan, *Soft power w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej wobec państw „bliskiej zagranicy*”, e-Politikon nr 3/2012, Kwartalnik Naukowy Ośrodka Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2012, s. 37, <http://oapuw.pl/wp-content/uploads/2013/03/epolitikon-3-2012.pdf> [dostęp: 12.05.2015].

wych czy ekonomicznych, lecz także na kulturalno-ideologicznych³¹. Współcześnie szczególne znaczenie w kwestii kształtowania polityki zagranicznej wywierają media. Dzięki nim i za pomocą propagandy Rosjanie mogą dowiedzieć się na przykład o dyskryminacji ludności rosyjskiej w krajach nadbałtyckich. Rosja w stosowaniu czynników kulturalno-ideologicznych często zwraca uwagę na historię. Nawiązując do wydarzeń z czasów II wojny światowej, zarzuca Litwie, Łotwie i Estonii kooperację z III Rzeszą, a także walkę przeciwko ZSRR. Żurawski vel Grajewski, posługując się propagandą rosyjską, uważa ponadto, że (...) *Litwa, Łotwa i Estonia powinny być postrzegane jako kraje kierujące się irracjonalną, motywowaną historycznymi fobiami niechęcią do Rosji, a w wypadku państw bałtyckich także skrytymi sympatiami do nazizmu*³². Rosja stara się także wpływać na region nadbałtycki poprzez działanie promoskiewskich organizacji bądź partii, z których na szczególną uwagę zasługują łotewska Jedność, estońska Partia Centrum, czy litewska Partia Ludowa. Największym jednak wykorzystaniem cieszy się wielokrotnie przez autora wymienia – mniejszość rosyjska. Jest to zasadniczy środek, na którym Rosja zawsze może polegać, wyczerpując inne możliwości ideologicznego nacisku. W postępowaniu Federacji Rosyjskiej, w opinii autora, dostrzegalne jest przede wszystkim utrzymanie przestrzeni kulturowej i językowej, która będąc tak silna w czasach ZSRR, odnosiła coraz mniejsze sukcesy w XXI wieku. Dzięki konsekwentnej polityce prowadzonej przez Władymira Putina utrzymanie mniejszości i podtrzymywanie jej poczucia odrębności narodowej przyczynia się do zdecydowanie zwiększającego się wpływu na politykę prowadzoną w państwach nadbałtyckich³³.

Reasumując, środki prowadzenia polityki zagranicznej przez Federację Rosyjską w obszarze Morza Bałtyckiego uwarunkowane są zmianami rzeczywistości geopolitycznej, szczególnie widocznej na Litwie, Łotwie i w Estonii. Aby zapobiec wykorzystaniu ich przez Rosję jedynie w celu wywierania wpływu i nacisku, należy na nie reagować, stosując silniejsze metody ich odpierania. Zdecydowane działania Unii Europejskiej i NATO mogą ewentualnie skłonić państwo rosyjskie do zastanowienia się nad zasadnością ich użycia, co w konsekwencji przyczynić się może do ustabilizowania napiętych relacji. Ich różnorodność wskazuje na to, że Rosja wraz ze zmianą architektury bezpieczeństwa w regionie nadbałtyckim będzie dostosowywać swoje środki i metody polityki zagranicznej do coraz to nowszych zagrożeń.

³¹ A. Włodkowska-Bagan, *Soft...*, s. 41.

³² P. Żurawski vel Grajewski, *Strategia...*, s. 37.

³³ J. Dziuba, *Gra mniejszością...*

Jakie są dylematy w polityce zagranicznej i jakie rekomendacje dla Federacji Rosyjskiej wobec Litwy, Łotwy i Estonii?

W roku 2014 i na początku 2015 z powodu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego zaczęły pojawiać się pytania o możliwość rozprzestrzeniania się rosyjskiej agresji na państwa obszaru Morza Bałtyckiego. Działania Moskwy na Ukrainie bardzo szybko wpłynęły na reakcję Litwy, Łotwy i Estonii. Zaledwie kilka tygodni po rozpoczęciu interwencji, parlament litewski zatwierdził obowiązkowy pobór do wojska młodzieży w wieku 19-26 lat, powołując się na zmianę warunków geopolitycznych. Co to oznacza? Zdaniem autora, faktycznie państwa nadbałtyckie obawiają się naruszenia ich integralności terytorialnej przez Federację Rosyjską, choć z drugiej strony, w perspektywie krótkoterminowej, obecna polityka Kremla nie wskazuje na rychłą wojnę podobną do tej we wschodniej Ukrainie.

Celem autora w ostatnim zagadnieniu artykułu jest próba przedstawienia dylematów, z jakimi spotyka się Federacja Rosyjska, prowadząc politykę zagraniczną z państwami bałtyckimi. Obserwując konkretne środki, jakie wobec nich stosuje Moskwa, mogłoby się wydawać, że w jej polityce żadne problemy nie występują. Tak jednak nie jest. Pierwszym, jakże ważnym w stosunkach bilateralnych, jest uzależnienie energetyczne. Pojawia się pytanie o to, czy Rosja zdoła utrzymać presję energetyczną wobec Litwy, Łotwy i Estonii, które coraz bardziej dywersyfikują swoje dostawy. Jeśli polityka energetyczna Federacji Rosyjskiej w swoich założeniach będzie czytelna i przyjazna, prowadzona bez nacisku i gróźb, zapewne tak. Należy podkreślić, że pomijanie państw *Pribaltiki* może doprowadzić do poważnych skutków gospodarczych i finansowych poniesionych przez Rosję.

Następnym niepokojącym ruchem w odbiorze rosyjskim jest zwiększenie wydatków na obronność przez państwa bałtyckie. Choć w porównaniu z Rosją i jej 55 miliardami euro zainwestowanymi w zbrojenia tylko w roku 2014, to 1,6 miliarda euro wszystkich trzech państw jest niemal niezauważalne³⁴. Nie zmienia to jednak faktu, że nieokreślona przyszłość wojny na Ukrainie, coraz agresywniejsza postawa Moskwy wobec regionu Morza Bałtyckiego, będzie powodowała zwiększanie budżetu tych krajów, a co za tym idzie świadomości w percepcji Rosji o zagrożeniu płynącym ze strony NATO.

Federację Rosyjską niepokoi również obecność amerykańskich żołnierzy w jej bezpośrednim sąsiedztwie, na terenie państw nadbałtyckich. Przykładem tego były ćwiczenia Sił Powietrznych USA, odbywające się w Estonii, w których amerykańskie myśliwce F-16 realizowały zadania

³⁴ J. Raubo, *Estonia, Litwa i Łotwa na prawdziwej flance NATO*, <http://zwojska.pl/3885/estonia-litwa-lotwa-na-flance-nato/> [dostęp: 12.05.2015].

z zakresu niszczenia celów naziemnych³⁵. Była to odpowiedź NATO na aneksję Krymu, interwencję Rosji na Ukrainie oraz na antyzachodnią retorykę Moskwy prowadzoną na terenie Litwy, Łotwy i Estonii. W opinii specjalistów z Ośrodka Studiów Wschodnich: *kluczowa dla bezpieczeństwa państw bałtyckich jest nie tyle zachodnia, ile rosyjska percepcja wzmocnienia obecności NATO i wiarygodności gwarancji artykułu 5. Jeśli Rosja postrzega sojusznicze działania w państwach bałtyckich jako wynik słabości i podziałów, a nie siły i przemyślanej strategii Sojuszu, może ją to zachęcać do testowania spójności i wiarygodności NATO w przyszłości. W interesie całego NATO jest, aby wzmocnienie sojuszniczej obecności na wschodniej flance nie było traktowane jako letnia polityka reasekuracji państw bałtyckich (uspokajania, ang. reassurance), ale jako wiarygodna polityka odstraszania (ang. deterrence)*³⁶. Zdaniem autora, mimo odejścia Stanów Zjednoczonych z Europy w kierunku Azji i Pacyfiku, nie obniża to jej bezpieczeństwa. Sojusz Północnoatlantycki i jego muszkieterska zasada rodem z powieści Dumasa – jeden za wszystkich, wszyscy za jednego pozwoli na zachowanie poczucia bezpieczeństwa i solidarności USA z Europą.

Kolejnym problemem, jaki Rosja dostrzega w krajach nadbałtyckich, jest szeroko rozpowszechniana antyrosyjskość wobec polityki zagranicznej stosowanej przez Moskwę. Dla niej rzeczą naturalną jest stosowanie kluczowych filarów przyczyniających się do wzmocnienia tożsamości, a należą do nich: język, ocena historii i religia prawosławna. Federacja Rosyjska, realizując politykę zagraniczną, kieruje się ideą: „mówić po rosyjsku – myśleć po rosyjsku i działać po rosyjsku”³⁷. Postępowanie takie negatywnie wpływa na postrzeganie mniejszości rosyjskiej w państwach bałtyckich, co wiąże się również ze stosowaniem twardej polityki wobec Rosjan, a także nieprzyznawaniem im obywatelstwa. W opinii autora, państwo rosyjskie w odpowiedzi zamiast używać nacisku politycznego, powinno raczej poprzez prowadzenie przejrzystej polityki odbudowywać i tworzyć zaufanie wśród obywateli Litwy, Łotwy i Estonii.

Jeśli chodzi o rekomendacje, jakie, zdaniem autora, należy przypisać polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej, można wskazać, że Rosja zamiast głośnych kampanii propagandowych i prób neutralizacji państw bałtyckich, oskarżeń pod adresem liderów partii o pronazistowskie zachowania, organizowania ćwiczeń wojskowych w pobliżu ich granic bez zapro-

³⁵ J. Gotkowska, P. Szymański, *Sojusznicza obecność w państwach bałtyckich – reasekuracja czy odstraszanie?*, Komentarze OSW, nr 169, 29.04.2015, Ośrodek Studiów Wschodnich, s. 1, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_169.pdf [dostęp: 12.05.2015].

³⁶ Tamże, s. 7.

³⁷ *The „Humanitarian Dimension“ of the Russian foreign policy towards Georgia, Moldova, Ukraine and the Baltic States*, <http://www.geopolitika.lt/?artc=3721> [dostęp: 12.05.2015].

szenia przedstawicieli w charakterze obserwatorów, wspierania prorosyjskich sił politycznych i nakładania sankcji gospodarczych, powinna:

- okazać szacunek swoim bałtyckim sąsiadom;
- wypracować środki, które będą łagodziły drażliwą kwestię trudnej historii, np. poprzez otwarcie archiwów, które pozwolą na obiektywną analizę przeszłości związanej z czasami Stalina i NKWD;
- udowodnić, że jest wiarygodnym dostawcą energii i surowców energetycznych w regionie;
- zaprzestać przerw w dostawach ropy naftowej na Litwę i do pozostałych krajów regionu;
- przestrzegać norm bezpieczeństwa w energetyce jądrowej;
- zapewnić, że poszukiwanie i eksploatawanie zasobów energetycznych w Arktyce nie będzie odbywać się kosztem nacisku na kraje bałtyckie, związanego np. z wykorzystaniem ich portów morskich;
- prowadzić wielostronną współpracę, mającą na celu promowanie, rozwijanie i wzmacnianie kultury;
- nawiązać dobrą współpracę w regionie ze Stanami Zjednoczonymi, które mogłyby w ten sposób ośmielić Rygę, Tallin i Wilno do dążenia do normalności.

W podsumowaniu należy wyrazić nadzieję, że mimo negatywnej polityki Rosji wobec Litwy, Łotwy i Estonii prowadzonej środkami nacisku i gróźb, zarówno NATO i Unia Europejska doprowadzą do znormalizowania stosunków z Rosją, jak i nawiązania pozytywnej bilateralnej współpracy.

Bibliografia

1. Bieleń S., Chudoliej K. (red.), *Stosunki Rosji z Unią Europejską*, Wydawnictwa UW, Warszawa, 2009.
2. Bukowiecka H., *Polityka Federacji Rosyjskiej w regionie Morza Bałtyckiego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, 2012.
3. Mickiewicz P., *Morze Bałtyckie w rosyjskiej polityce zagranicznej i strategii morskiej*, Rocznik Integracji Europejskiej nr 7, Wrocław, 2013.
4. Pronińska K. M., *Bezpieczeństwo energetyczne w stosunkach UE-Rosja. Geopolityka i ekonomia surowców energetycznych*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa, 2012.
5. Śmigierska-Belczak I., *Instytucjonalizacja stosunków międzynarodowych w regionie Morza Bałtyckiego*, Wyd. MADO, Toruń, 2014.
6. Topolski I., Dumala H., Dumala A. (red.), *Regiony w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 2009.
7. Tymanowski J. (red.), *Federacja Rosyjska w procesie demokratyzacji*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa, 2011.

8. Zięba R. (red.), *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2004.
9. Żurawski vel Grajewski P., *Strategia Federacji Rosyjskiej wobec państw Morza Bałtyckiego*. Analizy Natolińskie, nr 4(52)/2011.
10. Карабешкин Л., *Калининградская проблематика в международных отношениях в постбиполярной Европе*, Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии, Москва, 2005.

Dokumenty programowe

1. Военная доктрина Российской Федерации.
2. Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r.
3. Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego – *Unia Europejska a region arktyczny*, Bruksela dn. 20.11.2008 r.

Strony internetowe

1. www.cyberleninka.ru.
2. www.eur-lex.europa.eu.
3. www.geopolitika.lt.
4. www.nato.int.
5. www.oapuw.pl.
6. www.osw.waw.pl.
7. www.pism.pl.
8. www.psz.pl.
9. www.scrf.gov.ru.
10. www.wikipedia.org.
11. www.zwojska.pl.

THE DILEMMAS OF THE RUSSIAN FEDERATION'S FOREIGN POLICY TOWARDS LITHUANIA, LATVIA AND ESTONIA IN 2010-2015

Abstract: The article presents dilemmas of the Russian Federation's foreign policy towards Lithuania, Latvia and Estonia in 2010-2015. The author underlines the Baltic States' strategic location, attractive for the Russian Federation in political and economic terms. The content also attempts to answer the following questions:

1. Why is the Baltic Sea basin so crucial in the Russian foreign policy?
2. How does the Russian Federation affect Lithuania, Latvia and Estonia and what measures are used for this purpose?
3. What are the foreign policy dilemmas and recommendations for the Russian Federation towards Lithuania, Latvia and Estonia?

In the view of above, the aim of the article is to acquaint the reader with the Russian Federation's ways and measures of pursuing foreign policy and attempt to formulate recommendations for its possible activities in the area under consideration.